

УДК 336.14:352(477)(045)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-1235-1246](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-1235-1246)

Першко Лариса Олександрівна доктор економічних наук, доцент, старший науковий співробітник, професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління Поліського національного університету, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0003-3105-3458>

Селіверстова Марія Володимирівна здобувачка Поліського національного університету, м. Житомир, <https://orcid.org/0009-0004-3752-4374>

Селіверстов Віталій Дмитрович здобувач Поліського національного університету, м. Житомир, <https://orcid.org/0009-0002-8575-7186>

ІННОВАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Анотація. У статті досліджено інноваційні детермінанти децентралізації місцевого самоврядування в контексті європейського досвіду. Обґрунтовано, що децентралізація місцевого самоврядування в європейських державах супроводжується впровадженням комплексних інновацій, які охоплюють реформування системи публічного адміністрування, модернізацію бюджетно-фінансових відносин, цифровізацію управлінських процесів та розвиток інструментів участі громадян у прийнятті рішень.

Основні результати та інноваційні детермінанти:

Адміністративно-Територіальне Укрупнення (Північноєвропейська модель): доведено, що ключовою передумовою фінансової спроможності громад стало примусове або стимульоване укрупнення базових адміністративно-територіальних одиниць. Ця «інновація ефективності» (притаманна Швеції, Данії, Великобританії) призвела до значного скорочення кількості муніципалітетів (наприклад, у Швеції – у 10 разів) і багаторазового зростання середньої чисельності населення, що дозволило досягти ефекту масштабу та підвищити управлінський потенціал нових громад.

Інститути Міжмуніципального Співробітництва (Південноєвропейська модель): визначено, що для країн, які зберегли велику кількість дрібних громад (Франція, Італія), інноваційною детермінантою стало формування публічно-правових структур міжмуніципального співробітництва (ММС) – на кшталт французьких «комун комун». Ці інститути, наділені спеціалізованими повноваженнями та фінансовою автономією, дозволяють дрібним одиницям спільно надавати дорогі та складні публічні послуги (наприклад, водопостачання,

транспорт) без втрати локальної ідентичності та збереження демократичного зв'язку з населенням. Ця модель визнана такою, що найбільше відповідає суті децентралізації.

Гармонізація за системою NUTS: Висвітлено роль наднаціонального регулятора (Eurostat) через запровадження Номенклатури територіальних одиниць для статистики (NUTS). Система NUTS виступила інноваційною детермінантою, яка змусила країни-члени ЄС (зокрема, Литву, Словаччину) оптимізувати свій АТУ, забезпечуючи стандартизовану регіональну стійкість та порівнянність статистичних даних, необхідних для ефективного розподілу фінансових ресурсів ЄС.

Ключові слова: місцеві бюджети, децентралізація, місцеве самоврядування, публічне адміністрування, фінансова спроможність, NUTS.

Pershko Larysa Oleksandrivna Doctor of Economics, Associate Professor, Senior Researcher, Professor of the Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0003-3105-3458>

Seliverstova Maria Volodymyrivna student at Polissia National University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0009-0004-3752-4374>

Seliverstov Vitaliy Dmytrovych student at Polissia National University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0009-0002-8575-7186>

INNOVATION DETERMINANTS DECENTRALIZATION OF LOCAL SELF-GOVERNMENT: EUROPEAN EXPERIENCE

Abstract. The article examines the innovative determinants of local government decentralization in the context of European experience. It is substantiated that the decentralization of local government in European countries is accompanied by the introduction of comprehensive innovations that include the reform of the public administration system, the modernization of budgetary and financial relations, the digitalization of management processes, and the development of tools for citizen participation in decision-making.

Main results and innovative determinants:

Administrative-Territorial Consolidation (Northern European model): it is proven that the key prerequisite for the financial capacity of communities has become the forced or stimulated consolidation of basic administrative-territorial units. This “efficiency innovation” (characteristic of Sweden, Denmark, Great Britain) led to a significant reduction in the number of municipalities (for example, in Sweden – by 10 times) and a multiple increase in the average population, which made it possible to

achieve economies of scale and increase the management potential of new communities.

Intermunicipal Cooperation Institutions (Southern European Model): it was determined that for countries that have preserved a large number of small communities (France, Italy), the innovative determinant was the formation of public-legal structures of intermunicipal cooperation (IMC) – such as the French “communes of communes”. These institutions, endowed with specialized powers and financial autonomy, allow small units to jointly provide expensive and complex public services (for example, water supply, transport) without losing local identity and maintaining democratic ties with the population. This model is recognized as the one that most closely corresponds to the essence of decentralization.

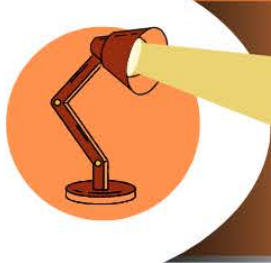
Harmonization under the NUTS system: The role of the supranational regulator (Eurostat) is highlighted through the introduction of the Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS). The NUTS system acted as an innovative determinant that forced EU member states (in particular, Lithuania, Slovakia) to optimize their ATU, ensuring standardized regional sustainability and comparability of statistical data necessary for the effective allocation of EU financial resources.

Keywords: local budgets, decentralization, local self-government, public administration, financial capacity, NUTS.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української державності, позначеному отриманням статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу (червень 2022 р.), критично важливим практичним завданням є завершення реформи децентралізації та підвищення фінансової спроможності територіальних громад. Цей процес вимагає не просто механічного перерозподілу повноважень, а створення нової, інноваційної системи місцевого самоврядування, інтегрованої у загальноєвропейський управлінський та статистичний простір. Отримання Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року зобов'язує посилити євроінтеграційні реформи, особливо у фінансовому секторі. Ключовим завданням є імплементація (впровадження) актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) у національне законодавство. Для оцінки прогресу Уряд України прийняв Постанову № 189 від 28.02.2023, яка затвердила Порядок проведення первинної оцінки стану імплементації цих актів. Ця оцінка охоплює приблизно 29 тисяч правових актів ЄС, згрупованих у 34 переговорні розділи в рамках політики розширення ЄС.

Наукова проблема полягає у визначенні інноваційних детермінант (ключових факторів успіху), які дозволили європейським державам подолати виклики децентралізації (зокрема, проблему невідповідності малих громад вимогам ефективності) та сформуванню стійкої системи місцевих фінансів. Відсутність чітко верифікованих та адаптованих інноваційних механізмів європейського

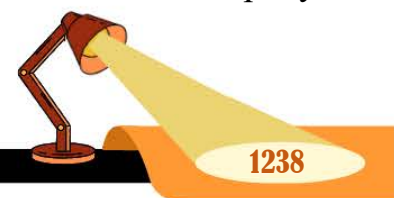
досвіду (таких як стандарти NUTS, ефективні фінансові моделі та інститути міжмуніципального співробітництва) може уповільнити процес гармонізації українського законодавства з аспис Європейського Союзу і, як наслідок, загальмувати євроінтеграцію. Таким чином, дослідження є прямим внеском у вирішення стратегічного практичного завдання – створення європейської моделі місцевого самоврядування в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема децентралізації та фінансового забезпечення місцевого самоврядування є об'єктом постійних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Теоретичні основи децентралізації та субсидіарності започатковані у працях західних економістів та політологів, які визначають основні вектори європейської політики як децентралізація, регіоналізація та деконцентрація. Вони наголошують, що ефективність децентралізації безпосередньо залежить від спроможності територіальних одиниць. Адміністративно-територіальне реформування детально вивчене у контексті європейських реформ 1965–1977 років, які призвели до масового укрупнення громад (наприклад, скорочення кількості органів місцевого самоврядування в Європі на 40 тис. одиниць, у Швеції – у 10 разів) Встановлено, що ключовими схемами реформування є північноєвропейська (укрупнення) та південноєвропейська.

Незважаючи на значний обсяг досліджень, залишається недостатньо вивченим комплексний вплив інноваційних детермінант на фінансову стійкість місцевих бюджетів України в контексті адаптації до вимог Європейського Союзу Зокрема, потребують деталізації: прямий зв'язок між рівнем NUTS (особливо NUTS 3, якому мають відповідати райони/госпітальні округи в Україні) та показниками фінансового потенціалу територіальних одиниць; можливості гібридизації європейських моделей (поєднання обов'язкового укрупнення за північноєвропейським зразком із добровільним чи стимульованим за південноєвропейським); практична імплементація інноваційних фінансових моделей (наприклад, шведської моделі надбавок) в умовах високої централізації бюджетної системи України, зокрема, як це може вплинути на фінансову автономію новостворених громад.

Метою статті є виявлення, систематизація та обґрунтування інноваційних детермінант європейського досвіду децентралізації місцевого самоврядування з акцентом на їхньому впливі на формування фінансово спроможних місцевих бюджетів, а також розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо їхньої адаптації в Україні в умовах євроінтеграції.

Саме тому для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання: проаналізувати вплив реформи адміністративно-територіального устрою (укрупнення громад та інститутів місцевого самоврядування) на підвищення економічного та управлінського потенціалу базової ланки місцевого самоврядування в країнах Європейського Союзу; дослідити роль системи NUTS

як інноваційного інструменту гармонізації та стандартизації територіального поділу та оцінити відповідність українського адміністративного територіального устрою (зокрема, районів) критеріям NUTS; сформулювати практичні рекомендації для органів державної влади України щодо використання інноваційних детермінант європейського досвіду для прискорення реформ у відповідності до вимог Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження Актуальність дослідження зумовлена стратегічним курсом України на європейську інтеграцію, що вимагає створення фінансово стійкої та управлінсько спроможної системи місцевого самоврядування на засадах децентралізації. У цьому контексті критично важливим є осмислення та адаптація інноваційних детермінант європейського досвіду, що формують ефективну модель функціонування публічної влади на локальному рівні.

Вивчення досвіду європейських країн у формуванні та організації місцевих бюджетів є критично важливим етапом для створення ефективної системи місцевих фінансів в Україні в контексті децентралізації. Оскільки європейські держави побудували свої системи місцевих бюджетів на основі реформи адміністративно-територіального устрою, перерозподілу повноважень та передачі ресурсів на місцевий рівень, їхній досвід має особливе значення для України.

Аналізуючи особливості розвитку місцевого самоврядування та його фінансового забезпечення, доцільно поєднати два ключові напрямки:

1. Адміністративно-територіальна організація країн-членів Європейського Союзу як фундамент для ефективного функціонування місцевого самоврядування.

2. Особливості формування та функціонування місцевих бюджетів в рамках реформи фінансової децентралізації.

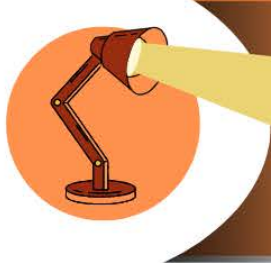
Практичне застосування принципів децентралізації в Європі стало ключовою причиною формування процесів регіоналізації, які у ХХ столітті призвели до змін у системі державного устрою та становлення місцевої й регіональної автономії. Західні економісти визначають децентралізацію, регіоналізацію та деконцентрацію як основні вектори європейської політики.

Вкрай важливо врахувати та завчасно усунути комплекс проблем, з якими європейські країни стикалися під час децентралізації. Наголошується на необхідності забезпечення послідовності цього процесу, зокрема, органи влади мають гарантувати спроможність народу брати участь в управлінні суспільно-політичними та суспільно-економічними процесами в державі [1].

Основним вектором розвитку управлінсько-фінансових систем у Європі останніх десятиліть є децентралізація. У рамках цього процесу країни зіткнулися з необхідністю удосконалення адміністративно-територіального устрою.

Європейські держави, що планували автономізацію базового рівня територіального устрою, часто стикалися з проблемою: відсутність достатньої

територіальної, матеріальної та демографічної бази для ефективного виконання повноважень і надання якісних публічних послуг. Тому реформування місцевого самоврядування розпочиналося з укрупнення територіальних одиниць базового рівня (громад) та формування устрою, що відповідав би історичним, географічним та економічним вимогам.

Масштаб скорочення: з 1950 року в Європі з метою посилення базового рівня управління кількість органів місцевого самоврядування скоротилася майже на 40 тисяч [2]. Зокрема, у Данії, Литві та Швеції скорочення склало 80%, у Великобританії – 77%, у Німеччині – вдвічі. Внаслідок реформ 1965–1977 років малі адміністративно-територіальні утворення були або об'єднані, або згруповані в асоціації під спільним управлінням.

Вибір між об'єднанням та асоціюванням залежав від вихідних умов у країнах. Теоретично, збільшення розміру базової одиниці автономного територіального утворення (громади) збільшує її економічний потенціал, хоча може знизити рівень впливу громади на управління її територією та ресурсами.

Основними цілями реформи адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування:

1. Збільшення економічного потенціалу громади.
2. Зміцнення демократії на місцях.

Вибір напрямку реформування адміністративно-територіального устрою в європейських країнах залежав від пріоритетності поставлених цілей [3]:

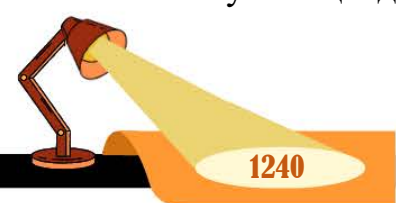
- підвищення адміністративного потенціалу та ефективності управління досягалось через об'єднання невеликих громад у великі одиниці місцевого самоврядування;

- збереження взаємозв'язку між владою та населенням досягалось через формування проміжних структур міжмуніципального співробітництва.

В результаті, можна виділити дві основні схеми адміністративно-територіального реформування місцевого самоврядування:

1. Північноєвропейська схема: передбачає формування великих базових адміністративно-територіальних утворень (наприклад, Великобританія, Швеція).
2. Південноєвропейська схема: передбачає об'єднання громад у невеликі формування базового рівня (наприклад, Італія, Франція). Порівняльна характеристика базових одиниць місцевого самоврядування в деяких країнах Європейського Союзу після реформ децентралізації наведено в табл. 1.

Новостворені в результаті укрупнення муніципалітети характеризувалися вищим рівнем фінансово-економічного та управлінського потенціалу. Хоча об'єднання муніципалітетів анонсувалося як добровільне, як і в Україні, фактично процес укрупнення відбувався під чітким контролем з боку органів державної влади із значною часткою примусу. Добровільна фаза стосувалася переважно адаптації громад до вже запропонованого центральною владою плану. Якщо добровільне об'єднання не відбувалося, рішення приймалося на

центральному рівні. Висновки для України: позитивні результати реформ в Європейському Союзі свідчать про необхідність контролю з боку держави в процесі адміністративно-територіального реформування для підвищення ефективності управління на локальному рівні, оскільки суб'єктивні конфлікти та розбіжності інтересів можуть перешкоджати цьому процесу.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика базових одиниць місцевого самоврядування в країнах Європейського Союзу після реформ децентралізації

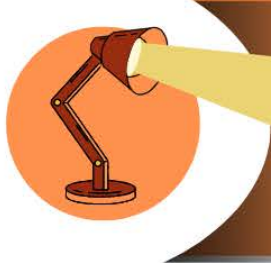
<i>Країна</i>	<i>Результат укрупнення</i>	<i>Середня чисельність жителів базової одиниці (прибл.)</i>
Швеція	Скорочення комун у 10 разів (зараз 288)	34 тис. осіб
Данія	Значне укрупнення	55 тис. осіб
Великобританія	Значне укрупнення	120 тис. осіб
Німеччина	Скорочення вдвічі	45 тис. осіб
Італія	Створення нових комун (90-ті)	Мін. 10 тис. осіб (стимулювання об'єднання для менших, ніж 5 тис.)

Джерело: узагальнено автором

Інститути міжмуніципального співробітництва: це публічні інституції (юридичні особи публічного права) з фінансовою автономією, що підпорядковані принципу специфікації (спеціалізації). На відміну від територіальних громад, вони можуть виконувати лише ті повноваження, якими їх наділили законом або самі комуни [4]. Це дозволяє реалізовувати індивідуальні рішення громад. Така система забезпечення населення на місцях необхідними суспільними послугами є значно складнішою, ніж через просте укрупнення громад, проте більше відповідає суті децентралізації в частині покладання і реалізації відповідальності місцевої влади на місцях [5].

Для забезпечення єдиної системи децентралізації, адміністративно-територіального поділу та ефективного дослідження фінансової спроможності громад, Європейське агентство статистики (Eurostat) сформувало єдину систему адміністративно-територіальних одиниць Європейського Союзу – The Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS). Ця класифікація отримала статус стандарту територіального поділу для цілей статистики (Рішення Єврокомісії 2001/0046). Країни-члени Європейського союзу були змушені запровадити систему NUTS 1, 2, 3 і могли добровільно запровадити NUTS 4, 5.

Для кожного рівня визначено відповідну кількість населення (рис.1). Держави, що обрали євроінтеграційний напрямок, провели оптимізацію АТУ до стандартів NUTS. Таким чином, система NUTS стала інструментом для гармонізації адміністративно-територіального поділу та підвищення ефективності управління на локальному рівні в Європейському Союзі.

Система NUTS (Номенклатура територіальних одиниць для статистики) передбачає формування стабільної системи управління на рівні регіонів і локальних формувань та забезпечує єдиний підхід до цього процесу в різних країнах Європи. При порівнянні адміністративно-територіального устрою України з вимогами NUTS та показниками схожих країн Європейського Союзу, можна дійти наступних висновків: багато науковців вказували на необхідність укрупнення районів для наближення їх до вимог NUTS 3. В рамках поточної реформи адміністративно-територіального устрою в Україні йдеться про формування, наприклад, госпітальних округів (проекти 49 округів у 13 областях) [6]. Це свідчить про рух до створення адміністративно-територіальних утворень, які б відповідали стандартам Європейського Союзу, забезпечуючи ефективне використання фінансово-економічного потенціалу та максимальну наближеність суспільних послуг до населення

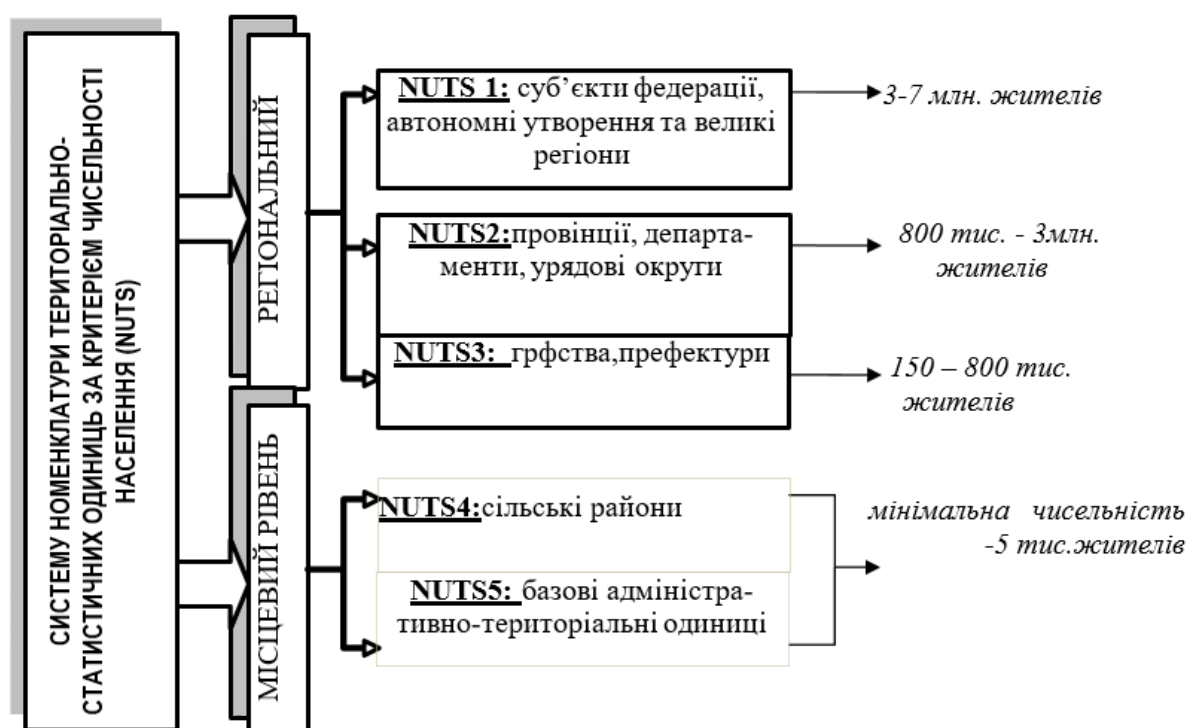

Рис. 1. Класифікація адміністративно-територіальних одиниць відповідно до Системи номенклатури територіально-статистичних одиниць за критерієм чисельності населення (NUTS)*

Джерело: сформовано авторкою на основі [1, 2, 3]

Багато науковців вказували на необхідність укрупнення районів для наближення їх до вимог NUTS 3. В рамках поточної реформи адміністративно-територіального устрою в Україні йдеться про формування, наприклад, госпітальних округів (проекти 49 округів у 13 областях) [7, 8]. Це свідчить про рух до створення адміністративно-територіальних утворень, які б відповідали стандартам Європейського Союзу, забезпечуючи ефективне використання фінансово-економічного потенціалу та максимальну наближеність суспільних послуг до населення.

Окремим етапом децентралізації є ефективний розподіл завдань і компетенцій та закріплення відповідних повноважень за органами місцевого самоврядування.

Ключовим є принцип субсидіарності: надання суспільних послуг максимально наближене до населення, а орган, що приймає рішення, – до проблеми, яку він має вирішити.

Наприклад, розподіл повноважень у Німеччині має такі рівні.

1. Федеральний рівень: Завдання загальнонаціонального значення (оборона, міжнародні відносини, грошово-кредитна політика).

2. Рівень 16 федеративних земель: Культурний розвиток, вища освіта, функціонування поліції, визначення системи МСУ.

3. Рівень громад (3 групи завдань):

– делеговані державні повноваження (обов'язкові за вказівкою зверху): Виконуються чітко з дотриманням процедур (реєстрація актів цивільного стану, реєстрація місця проживання);

– самоврядні завдання, обов'язкові до виконання: Громада зобов'язана виконувати, але порядок дій визначає самостійно (захист від пожеж, експлуатація шкіл);

– самоврядні завдання на добровільній основі: Утримання спортивних, культурних закладів, розвиток молодіжних центрів.

У Швеції повноваження поділені між центральним, регіональним та місцевим рівнями. На місцевому рівні вони діляться на:

– сфера загальної компетенції: муніципалітети вирішують будь-яке питання, що стосується жителів території, яке не належить центральній чи регіональній владі (розвиток культури, дозвілля, утримання доріг, водопостачання, транспорт);

– спеціальний закон (делеговані): повноваження, надані з боку регіонального управління (соціальний захист, охорона материнства/дитинства, аварійні служби).

Загалом, більшість країн Європи розподіляє повноваження на основі принципу загальної компетенції. Формування повноважень оргпнів місцевого спмоврядування, засноване на максимальному наближенні послуг до споживачів,

безпосередньо залежить від порядку розподілу доходів між бюджетами різних рівнів.

Децентралізація місцевого самоврядування в Європі постійно розвивається, адаптуючись до нових викликів та технологій. Сучасний європейський досвід демонструє низку інноваційних підходів, які виходять за рамки традиційного перерозподілу повноважень та спрямовані на підвищення ефективності, прозорості та інклюзивності управління на місцевому рівні.

Основні інноваційні підходи:

1. Розширення фінансової автономії та механізми вирівнювання.

Ключовим аспектом успішної децентралізації в Європі є забезпечення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Це дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети розвитку та фінансувати необхідні послуги. Механізми вирівнювання: Щоб запобігти нерівності між багатими та бідними територіями, європейські країни застосовують механізми фінансового вирівнювання (згладжування диспропорцій) через перерозподіл державних ресурсів, хоча це іноді викликає дискусії. Наприклад, Польща: має трирівневу систему управління, де воєводства (регіони) мають розширені повноваження у сфері регіонального розвитку, що підкріплюється відповідними ресурсами. Швеція: муніципалітети мають високий ступінь фінансової автономії і відіграють ключову роль у наданні послуг населенню.

2. Електронне урядування та цифровізація послуг.

Інтеграція цифрових технологій вважається одним із найбільш інноваційних та ефективних підходів. Вона підвищує прозорість, зменшує бюрократію та покращує доступ громадян до публічних послуг. "Розумні" міста (Smart Cities): Розвиток концепції "розумних" міст передбачає використання даних та технологій для оптимізації міської інфраструктури, транспорту та комунальних послуг. Наприклад, Естонія: часто наводиться як приклад успішного впровадження електронного урядування (e-government), що забезпечує ефективну взаємодію між громадянами та місцевою владою.

3. Багаторівневе управління та міжмуніципальна співпраця.

Сучасні виклики, такі як охорона здоров'я, транспорт чи освіта, часто вимагають співпраці між різними рівнями влади. Вертикальна та горизонтальна співпраця: Формування довгострокових територіальних угод та партнерств між місцевими органами влади, а також між місцевим та регіональним/центральним рівнями, є ключовим для ефективного надання важливих публічних послуг. Принцип субсидіарності: Забезпечення реалізації принципу субсидіарності як методу подолання конфліктів інтересів між місцевими виконавчими органами та органами місцевого самоврядування.

4. Переосмислення ролі місцевої влади як рушія розвитку.

Відбувається зміна парадигми: місцева влада сприймається не лише як надавач базових послуг, але і як активний політичний актор та рушій місцевого

економічного розвитку. Проактивна роль: органи місцевого самоврядування уповноважуються діяти як політичні суб'єкти від імені своїх виборців, сприяючи територіальним підходам до місцевого розвитку, створенню робочих місць та боротьбі з нерівністю. Територіальні реформи: деякі країни вдаються до інституційних реформ, таких як об'єднання муніципалітетів, для досягнення оптимального розміру громад та підвищення їхньої спроможності (general EU context).

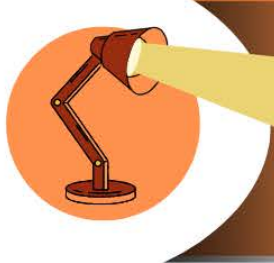
Висновки. Отже, ці підходи, закріплені Європейською хартією місцевого самоврядування, мають важливе значення для України в процесі її європейської інтеграції та адаптації реформ до викликів сьогодення. Інноваційні детермінанти децентралізації — це ключові фактори та рушійні сили (технологічні, управлінські, соціальні), які стимулюють перехід влади, функцій та ресурсів від центру до місцевих рівнів, включаючи цифрові інструменти (електронне урядування, big data), нові моделі управління (партнерства, громадська участь), фінансові механізми (місцеві податки, гранти) та розвиток людського капіталу, що робить місцеві громади спроможними та автономними, підвищуючи ефективність публічних послуг та розвиток територій.

Ці інновації дозволяють місцевим громадам не просто отримувати повноваження, а й ефективно ними користуватися, створюючи більш гнучкі, відкриті та орієнтовані на потреби громадян системи управління, що є основою успішної децентралізації. Загалом, більшість країн Європи розподіляє повноваження на основі принципу загальної компетенції. Формування повноважень органів місцевого самоврядування, засноване на максимальному наближенні послуг до споживачів, безпосередньо залежить від порядку розподілу доходів між бюджетами різних рівнів.

Література:

1. Теоретико-методологічні аспекти зміцнення та розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації: монографія / Л.О. Першко. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. – 316 с.
2. Першко Л.О. Забезпечення фінансової самостійності місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 3. С. 270-273.
3. Децентралізація в Україні. Аналітичний огляд фінансової спроможності територіальних громад за 2023 рік. (2023). URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17881>
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1998 №280/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Конгрес місцевих та регіональних влад. Законодавчі пріоритети громад у сфері місцевого самоврядування. 29.08.2024. URL: <https://www.congress.gov.ua/hromady-vyznachyly-zakonodavchi-priorytety-dlia-efektyvnoho-funktsionuvannia-mistsevoho-samovriaduvannia/>
6. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII, від 05.02.2015 р. / Офіційний сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

8. Цифровізація громад: які результати діджитал-проектів у регіонах <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrovizatsiya-gromad-yaki-rezultati-didzhital-proektiv-u-regionakh>

Referenses:

1. Pershko, L. O. (2020). *Teoretyko-metodolohichni aspekty zmitsnennia ta rozvytku mistsevykh biudzhetiv v umovakh finansovoi detsentralizatsii* [Theoretical and methodological aspects of strengthening and developing local budgets in the context of financial decentralization] Chernihiv, Ukraine: NU "Chernihiv Polytechnic" [in Ukrainian].

2. Pershko, L.O. (2020). Zabezpechennia finansovoi samostiinosti mistsevoho samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii [Ensuring financial independence of local government in the context of decentralization]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, (3), 270–273 [in Ukrainian].

3. 6. Detsentralizatsiya v Ukraini (2023). *Analitychnyy ohlyad finansovoi spromozhnosti terytorial`nykh hromada za 2023 rik.* [Decentralization in Ukraine. Analytical review of the financial capacity of territorial communities for 2023.] URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17881> [in Ukrainian].

4. 7. Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrainiz» vid 21.05.1998 №280/97-BP. [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine dated 21.05.1998 No. 280/97-VR] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

5. Konhres mistsevykh ta rehional'nykh vlad. Zakonodavchi priorityty hromad u sferi mistsevoho samovryaduvannya (2024). [Congress of Local and Regional Authorities. Legislative priorities of communities in the field of local self-government. 29.08.2024.] URL: <https://www.congress.gov.ua/hromady-vyznachyly-zakonodavchi-priorityty-dlia-efektyvnoho-funktsionuvannia-mistsevoho-samovriaduvannia/> [in Ukrainian].

6. Open budget. Derzhavnyy veb-portal byudzhetu dlya hromadyan (2025). [Open budget. State budget web portal for citizens]. URL: <https://openbudget.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad: pryiniaty 5 lyt. 2015 roku № 157-VIII [Law of Ukraine on voluntary association of territorial communities from February 5, 2015, No. 157-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. (2015, February 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> [in Ukrainian].

8. Tsyfrovizatsiia hromad: Yaki rezultaty didzhital-proektiv u rehionakh [Digitalization of communities: Results of digital projects in the regions]. (n.d.). Retrieved from <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrovizatsiya-gromad-yaki-rezultati-didzhital-proektiv-u-regionakh> [in Ukrainian].

